

Ingel Erikssons minnen från 1945.

Att Andra världskriget slutade 1945 torde för de flesta lite äldre människor vara den mest betydelsefulla händelsen det året. Själv fyllde jag sju år och började skolan. Vår familj bodde i Rimforsa, ett litet samhälle i södra Östergötland, i ett eget hus tillsammans med mina morföräldrar. Min far var möbelsnickare. 1945 blev ett tungt år för mina föräldrar. Pappa fyllde fyrtio år i mars och det rådde förväntan om att kriget snart skulle vara över, och det skulle bli fred i världen. Det var alltså ljus stämning bland släkt och vänner, som kom för att gratulera. Just den våren blev många i samhället sjuka i gulsot; ingen visste hur sjukdomen uppstått, men man gissade att det berodde på förorenat vatten. I slutet av april blev mormor sjuk i lunginflammation, och några dagar senare insjuknade mamma i gulsot. Sedan en tid led dessutom morfar av besvär från magen och fick svårt att behålla maten. Det tydde på att han hade magcancer, kräfta, sa man på den tiden. Han arbetade in i det sista med att passa kolugnarna nere vid Åsunden. Tidigare hade mina morföräldrar varit statare. Mormor låg på lasarettet i Kisa och tycktes krya på sig, men så gick inflammationen över till den andra lungan. Det nya undermedlet, penicillinet, fanns ännu inte i Kisa och en söndagsmorgon, när alla gick och väntade på den slutliga tyska kapitulationen, avled hon, endast 56 år gammal. Då levde fortfarande hennes gamla mor. Hon dog senare på hösten. Jag ville nog inte tro att mormor var död, utan höll mig utomhus så mycket som möjligt och plockade gullvivor. En dag hörde vi klockklangen över sjön. Det var någon vuxen i närheten som sade till mig och en lekkamrat att vi skulle lyssna för att freden ringdes in.. Vi tänkte nog inte så mycket på det egentligen, men alla hissade flaggor var ju något extra. Den 13 maj, den första fredssöndagen, blev en solig och varm dag, när mormor begravdes. Mamma låg sjuk i gulsot på lasarettet tillsammans med många andra från orten. Min duktiga faster Ellen hade sytt en svartochvitrutig kjol och en vit blus med små svarta knappar. Min bror hade fått en kostym i likadant tyg. En av mammas väninnor tog hand om honom, när vi andra var i kyrkan. Inte förstod jag mycket av begravningsakten, tyckte nog att det var långsamt och satt och fantiserade kring altartavlan. Att den föreställer Jesus i Getsemane visste jag inte då. Mormor hade sagt att de döda kom till himlen, men hur hängde det ihop med att kistan sänktes i jorden? Inte kunde jag fråga, för då skulle väl någon bli ledsen. När mamma låg sjuk, hade vi hjälp av den snälla hemsystrarna Ruth. Hon hade en grårandig klänning, vitt förkläde och dok på huvudet. Hon berättade sagor för oss, bl.a. "Hattstugan", som jag sedan kände igen i den första läseboken i skolan. Sagan om älvorna Titteli och Tutteli, som bodde i varsin blåklocka, hittade jag sedan i Anna Maria Roos bok "Önnemo". I juni fyllde jag sju år och fick en brun skolväska av pressad papp. Jag kände mig stor, trots att jag var ganska liten till växten. En dag kom ett brev från det norska fadderbarnet i Sandefjord. Hennes far, som var sjöman var nu hemma från England, där en stor del

av norska flottan varit under kriget. Morfar opererades och blev tillfälligt bättre. Före operationen sökte man blodgivare bland friska män. Två av pappas arbetskamrater kunde ställa upp. Den ene var flykting från Nordnorge. Denne blev kvar i bygden, för kärlekens skull. Morfar klarade dock inte sjukdomen utan avled på midsommardagen, 61 år gammal. Det blev en till begravning, och det mesta upprepades sedan den förra. Pappas bröder och ett par vänner var bärare nu också. Sommaren som följde blev ganska yarm, och jag gick i simskolan. En dag i början augusti var det partiell solförmörkelse. Det var lite ovanligt, för det blev lite mörkare en stund mitt på dagen, men man fick inte titta uppåt, för då kunde man bli blind. Fredagen den 10 augusti var den spännande dagen, när jag i mammas sällskap traskade iväg till uppropet i skolan. Jag hade en ny vit klänning med något mönster i svart. Det var min faster som varit behjälplig igen. I vanliga fall sydde mamma alla kläder, men denna sommar orkade hon inte så mycket. Vi var tolv nybörjare, och jag hade träffat nästan alla förut. Det fanns ett par tvillingpojkar, som var så lika att det var omöjligt att veta vem som var vem. Vi satt i samma sal som de arton barnen i tvåan, och där fanns några som jag inte kände förut. Uppropet avslutades med att fröken läste välsignelsen och vi sjöng "Tryggare kan ingen vara". Dagen till ära bjöd en av mammas väninnor på kaffe, saft och kakor. Nästa dag började skolan på riktigt. En natt i slutet av augusti kallades brandkåren till en av snickerifabrikerna i samhället. Pappa fick nu vara med och släcka elden på sin arbetsplats. Ett tjugotal anställda berördes direkt. Möbeltillverkningen gick annars för fullt vid denna tid. För pappas del fick han nytt tillfälligt arbete, och fabriken byggdes upp igen; denna gång med murade väggar. I andra klass gick en pojke, som hette Seppo. Han var ett av de många finska krigsbarn som vistats i Sverige och som nu åkte tillbaka till hemlandet. Fröken hjälpte honom att packa ihop räkneböcker, skrivböcker och bokmärken han fick ta med sig. Efteråt har jag undrat hur mycket han kom ihåg av finskan. Ett par av barnen återkom senare på besök under skollov. En av mina fastrar och hennes man hade haft hand om en flicka från Österbotten. Hon var svensktalande, så hon förstod i alla fall språket, när hon kom tillbaka till Jakobstad. En lördag i oktober var det stor förväntan, när mamma varit i affären. Nyheten att det fanns bananer hade spritts, och jag väntade mig något extra, men det smakade inte så gott som jag hade hoppats. I början av december fyllde farfar åttio år. Det lät förskräckligt gammalt. Jag hade fått en adventskalender och blev väldigt glad, hade aldrig sett något liknande förut, visste inte ens att sådana saker fanns. Jag kunde inte låta bli att kika bakom luckorna i förväg. Den kalendern använde jag sedan flera år. Det mesta i skolan var roligt. Jag kunde bokstäverna när skolan började, och jag lärde mig läsa ganska snart. Jag tror att alla nybörjarna hade "knäckt koden", när jullovet började. I julklapp fick jag bl. a. sagoboken "Askungen", som jag tog mig igenom och dessutom förstod vad jag läste. Julen 1945 var den efterlängtdade fredsjulen, men den var ändå vemodig för mina föräldrar. Även om jag ibland tänkte

på tidigare jular, var jag ju ett barn som levde i nuet. Som tur var fanns det gott om snö detta år. Det var denna jul som jag var i julottan första gången. Mamma, jag och den goda vännen Ingrid åkte spark den halva milen till Tjärstads kyrka. Pappa stannade hemma hos min bror. Jag var lite stolt över den nya gröna skidträkten. Som de flesta andra barn hade jag en vit kaninskinnsmössa på huvudet. Många gånger har jag frågat mig: Hur orkade mina föräldrar med alla sorger och bekymmer under detta fn? Jag vet att de tyckte, att de hade fått mycket emot sig. Det var tack vare hjälp och stöd från släkt och vänner som de trots allt klarade sig. Mamma hade inga egna syskon, trots att hon var statarbarn, men nästan alla pappas syskon fanns på cykelavstånd. Sammanhållningen bland dem var mycket god, något som gått i arv till oss kusiner.

Nedskrivet i oktober 2009 med anledning av att PRO Järna - Vårdinge bildades 1945 och nu efterlyser minnen från det året. Ingel Eriksson, boende i Järna sedan 1974.
Ingel Eriksson